

LA CANÇÓ

Recerca i aplicacions didàctiques per a l'ensenyament de la llengua i la literatura catalana a les aules d'Educació Primària

ELENA MOLINA LLOPIS

Amb la tutoria d'Isabel Marcillas Piquer

Maig, 2018

Universitat d'Alacant
Universidad de Alicante

Grau de Mestre en Educació Primària
Facultat d'Educació

TREBALL FI DE GRAU

LA CANÇÓ

Recerca i aplicacions didàctiques per a l'ensenyament de la llengua i la literatura catalana a les aules d'Educació Primària

ELENA MOLINA LLOPIS

Amb la tutoria d'Isabel Marcillas Piquer

Maig, 2018

DECLARACIÓ DE RESPONSABILITAT I AUTORIA DEL TREBALL DE FI DE GRAU

Sra.: Elena Molina Llopis, amb DNI 21694969N, estudiant del Grau de Mestre en Educació Primària, en la Universitat d'Alacant, realitzat en el període 2014-2018.

DECLARA QUE:

El Treball Fi de Grau denominat “*La cançó. Recerca i aplicacions didàctiques per a l'ensenyament de la llengua i la literatura catalana a les aules d'Educació Primària*”, ha sigut desenvolupat respectant els drets intel·lectuals de tercers, conforme les citacions que consten en les pàgines corresponents i les fonts, les quals s'incorporen a la bibliografia, així com qualsevol altre dret, per exemple d'imatge que pugui estar subjecte a protecció del *copyright*.

En virtut d'aquesta declaració, afirmo que aquest treball és inèdit i de la meua autoria, per la qual cosa em responsabilitze del contingut, veracitat i abast del Treball Fi de Grau, i assumisc les conseqüències administratives i jurídiques que es deriven en cas d'incompliment d'aquesta declaració.

Perquè així conste, signe la present declaració.

Sant Vicent del Raspeig, a 27 de maig de 2018.

Signat:

Agraïments

A totes les persones que han recolzat la investigació d'aquest tema, als docents que fan gaudir els infants amb l'ensenyament de llengua i en especial, a les persones que han contribuït amb molta estima en la recopilació de cançons populars per a infants.

Resum

Aquest TFG té per finalitat l'aplicació de les competències lingüístiques professionals (lingüístiques i didàctiques) adquirides durant els estudis de mestre a la realització d'un treball teoricopràctic referit a l'aprenentatge de la llengua i la literatura catalana a les aules d'Educació Primària. La llengua vehicular serà el català i el contingut està referit a l'aprenentatge d'aquesta llengua en el context de l'educació plurilingüe valenciana.

El treball se centra en la revisió teòrica i aplicada de la cançó, en l'àmbit de l'educació lingüística i literària en l'Educació Primària. A partir de la investigació de diversos autors, es formulen una sèrie d'apartats on s'especifica què reporta la integració de la cançó a l'aula, com s'observa i com es potencien els beneficis que té per als infants. S'hi inclou una compilació de cançons tradicionals infantils per desenvolupar propostes didàctiques com a contingut transversal i interdisciplinari comú per a totes les àrees impartides en llengua valenciana.

Paraules clau: cançó, ensenyament-aprenentatge, contingut transversal i interdisciplinari, capacitat, habilitat, llengua, comunicació, intel·ligència i literatura de transmissió oral.

Resumen

Este TFG tiene como objetivo la aplicación de las competencias lingüísticas profesionales (lingüísticas y didácticas) adquiridas durante los estudios de Grado en la realización de un trabajo teórico-práctico referido al aprendizaje de la lengua y la literatura catalana en las aulas de Educación Primaria. La lengua vehicular será el catalán y el contenido está referido al aprendizaje de esta lengua en el contexto de la educación plurilingüe valenciana.

El trabajo se centra en la revisión teórico-aplicada de la canción, en el ámbito de la educación lingüística y literaria en Educación Primaria. A partir de la investigación de diversos autores, se plantean una serie de apartados que especifican los beneficios que tiene para el alumnado. Se incluye una recopilación de canciones tradicionales infantiles para desarrollar propuestas didácticas como contenido transversal e interdisciplinario común para todas las áreas impartidas en lengua valenciana.

Palabras clave: canción, enseñanza-aprendizaje, contenido transversal e interdisciplinario, capacidad, habilidad, lengua, comunicación, inteligencia, literatura de transmisión oral.

Abstract

The objectives of this final degree thesis are the application of the professional language skills (linguistic and didactic) acquired during the teacher's degree. The focus of this work will be the learning of the Catalan language and literature on the Primary Education schools. The vehicular language of this thesis is the Catalan language and the contents are referred to learning of this language in the context of the Valencian multilingual education.

The thesis will focus in the theoretical and practical revision of the popular songs in the context of the linguistic and literature education in Primary Education. Beginning with the research of diverse authors, a series of sections are created where the benefits of the song integration in the classrooms are reported. A traditional children's song compilation was created with the objective of develop didactic projects. These projects will have a transversal and an interdisciplinary content common for all the subjects imparted in Valencian language.

Key words: song, teaching-learning, transversal content, interdisciplinary content, capability, ability, language, communication, intelligence and literature of oral transmission.

Résumé

Ce projet de diplôme final a pour l'objectif l'application des compétences linguistiques professionnelles (linguistiques et didactiques) acquis pendant les études universitaires dans la réalisation d'un travail théorique-pratique mentionné à l'apprentissage de la langue et la littérature catalane à l'Éducation Primaire. La L1 sera le catalan et le contenu est référé à l'apprentissage de cette langue au contexte de l'éducation plurilingue valencienne.

Le travail attire sur la révision théorique-appliquée de la chanson, dans le champ de l'éducation linguistique et littéraire en Éducation Primaire. De la recherche d'aucuns auteurs, émergent un ensemble de sections lesquelles expliquent les contributions qu'ont pour les élèves. S'annexe aussi une compilation de chansons traditionnelles enfantines pour développer programmes d'enseignement comme un contenu transversal et interdisciplinaire commun à toutes les matières enseignées en langue valencienne.

Mots-clés : chanson, enseignement-apprentissage, contenu transversal e interdisciplinaire, capacité, aptitude, langue, communication, intelligence, littérature de transmission orale.

Índex de continguts

1. Introducció	11
2. Justificació del projecte	12
3. Metodologia del projecte.....	12
4. Contextualització del projecte.....	13
5. La cançó com a eina didàctica.....	14
5.1. Cançó i llengua.....	15
5.1.1. Cançó i oralitat	16
5.1.2. Cançó i poesia	17
5.1.3. Cançó i improvisació.....	18
5.1.4. Cançó i varietats dialectals.....	19
5.2. Cançó, memòria, motivació i emocions	19
5.3. Cançó i educació artística.....	22
5.3.1. Cançó i creativitat.....	23
5.4. Cançó joc i psicomotricitat.....	24
6. Conclusions	25
7. Referències bibliogràfiques.....	27
8. Annex i. Recerca de cançons per a infants.....	29

1. INTRODUCCIÓ

En els últims anys, l'ensenyament de llengües ha evolucionat favorablement i vertiginosa des de l'àmbit teoricopràctic. La finalitat no n'és cap altra que millorar la qualitat dels processos d'ensenyament-aprenentatge en les matèries de llengua i en tota la resta d'assignatures, ja que el rendiment òptim en les àrees de llengua és un element clau per a l'èxit acadèmic en general. De la investigació dels espais més adients d'aprenentatge, les maneres més adequades d'ensenyar i el funcionament intel·lectual dels infants, han sorgit nous plantejaments didàctics que han desencadenat noves formes per dirigir l'aprenentatge. No cal dir que tots aquests mètodes bé s'allunyen de la docència tradicional, on es prioritza la memorització de continguts majoritàriament. D'altra banda, cal incidir en el Tractament Integrat de Llengües i Continguts (TILC), doncs qualsevol contingut o manera d'aprendre llengua, pot traslladar-se a una d'altra en la seua fase d'aprenentatge.

En aquest punt i vers a les necessitats actuals d'aula, es presenta en aquest treball el tema de la cançó com a recurs base per a aprendre llengua de manera significativa, dinàmica i entretinguda. Però no només es necessita la cançó, sinó que a partir d'ella, es poden acabar treballant continguts pertanyents a d'altres àrees curriculars diferents a la lingüística. En aquest sentit es fa èmfasi en una xicoteta investigació sobre la repercussió de la cançó i què en podem obtenir d'això en l'ensenyament de la llengua catalana, en aquest cas. A més a més, s'exemplifica com dur-ho a terme en la praxi d'aula en alguns casos i en acabant, es presenta tota una sèrie de cançons especialment recopilades per dur a l'aula de Primària (cal saber que hi ha moltes més) i es troben en l'apartat d'annexos.

A través de la investigació dels factors que milloren el treball a partir de la cançó, s'obté la creació d'un nou mètode d'ensenyament de llengües per a qualsevol assignatura impartida en valencià dins d'un programa lingüístic en què el valencià és la llengua

vehicular, i focalitza la cançó com a principal ens d'aprenentatge. Serveix per a qualsevol context i temàtica, depenent d'una selecció prèvia, i se situa com a punt de partida per al desenvolupament d'altre tipus de continguts, és a dir la cançó actua com un element transversal i normalitzador d'aprenentatge que motiva i millora diversos aspectes dels estudiants.

2. JUSTIFICACIÓ DEL PROJECTE

La motivació d'aquest projecte, prové de les experiències prèvies pròpies en l'ensenyament-aprenentatge de llengües, tant des de la perspectiva d'educand com de la de docent. Potser, el fet d'haver presenciat al llarg dels anys diverses maneres de treballar les llengües ha sigut clau per veure l'eficàcia de les bones pràctiques, que en deriven en motivació, esforç i resultats favorables. És per això que s'ha escollit l'element cultural fonamental de la cançó per fer una proposta d'intervenció per a la millora de l'ensenyament-aprenentatge de la llengua, tant en els coneixements tècnics, com en els pragmàtics.

Per norma, la cançó s'utilitza dins l'aula en algunes èpoques de l'any com el Nadal, o per practicar llengües estrangeres com l'anglès o el francès, però passa pràcticament desapercibuda la resta del temps. Amb tot això, deixem d'adonar-nos-en de la seua importància en totes les vessants i dels beneficis didàctics que pot comportar el fet de treballar-la a l'aula. Per aquest motiu es vol apropar la cançó tradicional, tant com siga possible, al bagatge cultural dels xiquets. La manera més adient de fer-ho és utilitzant cants i melodies que formen o han format part de la nostra cultura i que, potser, ja les coneixen o bé són un motiu per reconnectar-se amb altres generacions de l'entorn pròxim de cadascun dels xiquets o xiquetes.

3. METODOLOGIA DEL PROJECTE

Amb un enfocament investigador, aquest treball pretén recuperar una part de la cultura de tradició oral dels nostres avantpassats que a dia de hui resulta pràcticament desconeguda per als més joves. D'aquesta manera, es pretén aprofitar la cançó per a fins didàctics en el procés d'ensenyament-aprenentatge, mitjançant una visió interpretativa i intercultural que connecta la cançó popular amb la societat actual. L'objectiu és conservar, en aquest cas, les cançons tradicionals apropiades per a infants, a través d'una anàlisi dels aspectes idonis, per poder integrar-les en l'aula com són: recomanacions per al docent i per al docent com un company guia d'aprenentatge, l'estudi de la cultura de la cançó i les seues formes d'identitat,

l'apropament a autors reconeguts de cançó catalana, la construcció d'un clima d'aula adequat, la utilització de la cançó com un element normalitzador de la cultura i la llengua, el coneixement dels moments idonis per a cada cançó, la investigació dels significats de les lletres de les cançons, etc.

Amb tot això, es fomentarà el treball de les intel·ligències múltiples denominat per Gardner (1983), la flexibilitat i el pensament abstracte, així com una major implicació de l'hemisferi cerebral dret, l'hemisferi que acostumem a deixar de banda en les assignatures de llengua. Amb un treball equilibrat d'ambdós hemisferis, aconseguirem augmentar el rendiment cerebral i en conseqüència, el rendiment acadèmic. Aquest fet reporta beneficis per a qualsevol tasca quotidiana, personal o acadèmica, ja que el cos callós del cervell permet la interconnexió entre hemisferis i fomenta un major nombre de connexions en relació al temps. A més a més, atenent a l'interaccionisme simbòlic, podem potenciar la capacitat comunicativa, la capacitat apreciativa, la capacitat de comprensió i interpretació, la capacitat reflexiva i la correctiva, tot plegat a través del desenvolupament de tasques significatives relacionades amb el coneixement i treball de cançons populars valencianes.

En aquest sentit, s'han recopilat un total de 26 cançons populars per poder dur a l'aula el que es proposa en aquest treball d'investigació a fi d'obtenir una formació molt més completa i significativa de l'alumnat, i es presenten en l'annex d'aquest treball. De cada cançó se n'inclou el lloc i la forma de recuperació, el tipus de cançó, i el nom i l'edat de l'informant. Respecte dels tipus de cançó, estan classificats en: cançons de bressol, cançons de batre, cançons de falda, d'ensenyament, cançons per anar d'excursió, balls populars, cançons d'entreteniment, jocs de paraules, cançons acumulatives per treballar la memòria, nadaletes, cançons per a reunions socials o celebracions, cançons de reflexió i jocs.

4. CONTEXTUALITZACIÓ DEL PROJECTE

La proposta inclosa en aquest treball està dirigida a l'etapa d'Educació Primària, concretament per al curs de 2n, ja que és una edat on l'alumnat encara pot entendre la integració de la cançó a l'aula com una forma de gamificació, la qual els permetrà aprendre de manera entretinguda tant com es propose el docent. Tanmateix, 2n de Primària és un curs on es pot començar a incidir en determinats temes d'aprenentatge i treure'n un bon rendiment. Es tracta principalment de treballar la cançó com un contingut de tipus transversal que done accés a l'alumnat a altres coneixements útils per al seu bagatge cognitiu. No obstant

això, es podran utilitzar algunes activitats i cançons en altres nivells de l'etapa o bé, en cas contrari, fer les adaptacions adients.

La llengua vehicular del programa d'ensenyament lingüístic dels xiquets a qui va dirigida la proposta serà el valencià, per tant la cançó podrà treballar-se en qualsevol assignatura que tinga com a llengua vehicular el valencià i serà un contingut transversal. La conveniència d'usar la cançó com a estratègia educativa en programes d'immersió lingüística repercuteix en el procés d'ensenyament-aprenentatge per a la millora del nivell de llengua, d'una forma més dinàmica i entretinguda, ja que utilitza aquest recurs com a eina de gamificació. A més a més, no només busca ensenyar llengua, sinó que també pretén apropar la cultura de la cançó als infants.

5. LA CANÇÓ COM A EINA DIDÀCTICA

La cançó és un art que es transmet de forma oral. És un art que agrupa la bellesa de la paraula en vers, amb una melodia creada intencionadament, i resulta en un conjunt extraordinari que travessa sentiments i emocions, transmet missatges de forma rítmica i és imprescindible per a l'ésser humà. Tan antiga com l'existència humana, s'interpreta per donar sentit a la vida, per relaxar-se, divertir-se, per descarregar sentiments, per contar històries, esdeveniments destacats de cada moment de la història, per donar lliçons, entretenir-se, jugar, treballar, per fer honor a fenòmens meteorològics, per adormir els infants i per a una gran infinitat de situacions més. La denominació dels diferents tipus de cançó que apareix en l'Annex s'ha fet atenent en part a la classificació temàtica i contextual que determina Joan Borja (Borja, 2002: 2).

Atés que la finalitat de la cançó és comunicar una sèrie d'idees a través del llenguatge, no podem oblidar la Teoria de la Comunicació, que grans pensadors de l'antiguitat com Aristòtil ja van començar a formular. La teoria de la Comunicació aplicada a la cançó no és més que una producció de missatges amb significat d'emissor a receptor, per canal oral i amb el codi comú de la llengua valenciana, en aquest cas. L'emissor és qui expressa el missatge cantant, mentre que el receptor és qui capta el missatge i el comprén. El fet de compartir uns valors, unes costums i un entorn sociocultural fa que la comunicació que proposa cada cançó siga entenedora per ambdós participants actius (emissor i receptor).

Com que la cançó ha conviscut simultàniament amb l'home i l'ha acompanyat a quants terrenys ha volgut, seria interessant integrar-la en l'aula de Primària per utilitzar-la com a element pedagògic en el fenomen d'ensenyament aprenentatge, en tants contextos

com decidisca el mestre. L'objectiu general és millorar el nivell de llengua de l'alumnat, no només en l'assignatura de llengua, sinó millorar-lo a partir de totes les assignatures impartides en valencià i de forma exclusiva en l'assignatura de llengua. Per aconseguir-ho, es necessiten elements que incidisquen de forma potent en la via oral, com és el cas de la cançó. A partir de l'oral, els coneixements es poden traslladar a la via escrita en qualsevol tipus de registre o context.

A continuació es presenten una sèrie de parcel·les del coneixement que formen part del desenvolupament cognitiu dels infants a partir de les quals es pot treballar la cançó de forma transversal i interdisciplinària per tal de millorar-les. En cadascun dels apartats, s'hi troba com desenvolupar cada àmbit d'aprenentatge a través de la cançó.

5.1. Cançó i llengua

Dins de l'àmbit educatiu, l'ensenyament-aprenentatge de llengües pot resultar monòton i poc motivador si s'enfoca des d'un punt de vista tradicional. No obstant això, actualment disposem d'un ampli ventall de recursos i continguts transversals i interdisciplinaris que permeten ensenyar llengua a través d'una metodologia activa i significativa per a l'alumnat.

L'aprofitament didàctic d'integrar la cançó en l'aula de forma periòdica pot repercutir en l'ensenyament de nou vocabulari, en l'assimilació de formes gramaticals, en el coneixement de noves expressions, diferents registres, en l'apropament a la nostra cultura i el seu context, etc. Tot això influeix en l'objectiu a llarg termini de millorar la comunicació de cada xiquet o xiqueta i fer que siga més eficaç, complexa i adequada. A més a més, tal com afirma María Consuelo de la Vega (De la Vega, 2014: 3):

La cançó escolar oferix la possibilitat d'actuacions pedagògiques que s'emmarquen en conceptes de llibertat, creativitat, improvisació, descobriment, aprenentatge, experimentació i participació activa que fa que aquest material pugua ser utilitzat en múltiples aspectes de l'educació musical i no musical, amb objectius englobats en l'educació integral dels individus que els ajudarà a enfrontar-se a la vida i a la resolució, de forma creativa, dels problemes que aquesta planteja.

Totes les cançons que es presenten en l'apartat d'Annexos serveixen per a ensenyar llengua, totes tenen un vocabulari específic (a excepció de les paraules inventades que apareixen en algunes circumstàncies), totes presenten estructures gramaticals i totes tenen l'objectiu de comunicar alguna cosa o algun fet. En cas que necessitem més cançons, es pot visitar el Canpop de la Universitat d'Alacant, que és "un arxiu digital en línia amb les lletres

i els enregistraments d'àudio d'un total de 2.342 cançons populars. [...] Un espai virtual on poder compartir i difondre, a més d'un determinat repertori de cançons populars, el testimoni sonor dels corresponents actes etnopoètics.” (Borja, 2016: 1). Moltes de les cançons presents als Annexos ja han sigut penjades prèviament en aquesta plataforma virtual per la mateixa autora d'aquest treball.

5.1.1. Cançó i oralitat

En l'actualitat, el llenguatge es troba en una lluita constant contra l'empobriment i les mancances de la llengua oral, sobretot en les edats més joves, influenciades per les modes de la societat, per un desconeixement dels registres cultes i per un ús extrem dels registres més simples, proporcionats en part, per la televisió o d'altres aparells TIC. És per això que trobem cada vegada més quantitat de joves amb baixa qualitat expressiva i en conseqüència, presenten també un dèficit de comprensió, tant en el codi oral com en l'escrit. En aquest sentit, coincidim amb Bordons i Casals quan afirmen que “el potenciament de la dimensió oral de la literatura és bàsic per replantejar-nos un ensenyament que [...] incideixi de manera eficaç en els usos vius, tant formals com informals, instrumentals com lúdics, de la llengua” (Bordons - Casals, 2012: 11).

L'ús de la cançó popular, contribueix al coneixement de nou vocabulari, nous registres (depenent de la cançó) o fins i tot, de determinades estructures gramaticals diferents del llenguatge oral pròpiament dit. En cas que la cançó en si no aporte suficientment tot el que s'ha citat, podem també fer activitats que tinguen com a objectiu treballar la transposició de registres. Per exemple, després de cantar la cançó se'ls planteja “com cantaria aquesta cançó una senyora de la noblesa? Canviariem cap mot?” i ells, amb ajuda de la mestra, respondran cantant la nova cançó, potser afegint-hi interpretació fins i tot (com si foren la senyora de la noblesa). Però també podria fer-se a l'inrevés, canviar un text, en aquest cas una cançó de registre formal a col·loquial.

Troblem en l'apartat d'Annexos les cançons “Mon pare no té nas”, “Jo sóc un gran músic” o “Joan petit quan balla” que parlen sobre diferents camps semàntics específics de vocabulari, entre d'altres cançons que tracten de comunicar de forma oral diverses històries adequades al context en què s'utilitzen o utilitzaven. Quant als camps semàntics de les cançons anteriorment citades, “Mon pare no té nas” conté el vocabulari més bàsic de la família, “Jo sóc un gran músic” tracta sobre la música i alguns instruments musicals i “Joan petit quan balla” parla sobre diferents parts del cos. A partir de cada cançó es podria treballar

cada camp semàntic amb més profunditat, o inclús l'alumnat podria crear noves estrofes amb paraules relacionades que no apareixen. Per exemple, en el cas de "Mon pare no té nas": tia, cosí, iaia o cunyat, i després atribuir a cada nou familiar una nova forma de nas que tinga ritme quan es cante.

5.1.2. Cançó i poesia

"Gran part de la poesia actual es transmet a través del codi escrit. Tot i això, és obvi que durant molts segles el fenomen poètic només existí o s'entengué en la seva forma oral, ja fos a través del recitat o del cant oral." (Casals, 2012: 111). Tal com diu Casals, la major part de la literatura poètica que trobem hui per hui acostuma a estar en codi escrit, encara que segueixen existint formes poètiques orals al nostre entorn sociocultural com és la cançó. Amb la seua utilització, podem treballar la poesia i els elements que la integren, com la rima, la mètrica, els versos, etc. També es pot utilitzar com una forma de comunicació que embelleix el llenguatge, on la interiorització d'un determinat ritme i llargària dels versos resulta indispensable per a produir textos organitzats en vers, així com la forma de jugar amb les paraules per tal que rimen i produïsquen una melodia amb el seu recitat.

La lectura i recitat de poemes o en aquest cas, de cançons, necessita un major esforç a pronunciar millor les paraules per tal que s'entenguen correctament, tasca molt necessària en 2n d'EP, sobretot quan existeixen dificultats bucofonatòries (llavors actuaria com una pràxia). A més, a més, es fomenta la discriminació auditiva i s'aprén vocabulari nou i estructures gramaticals fixes i comunes al llenguatge oral quotidià. El ritme i la rima són una part fonamental per a la música, per tant, la poesia pot ser el pas previ a la cançó o al contrari. Les aplicacions didàctiques que té són ben diverses: canviar les últimes paraules de cada vers per mots que també rimen, refer tot un vers i personalitzar-lo encara que canvie el significat del poema o la cançó, i improvisar com el projecte "Corrandescola"¹. Després, existeix la possibilitat de convertir un text escrit en vers (poema o cançó) a prosa i fer-lo més llarg per contar una història, per exemple. O també podem fer-ho a l'inrevés, un xicotet text en prosa, escriure'l en vers per grups i després afegir-li una tonada.

¹ El projecte Corrandescola sorgeix en la Universitat de Barcelona per apropar l'estil del cant improvisat a l'escola. Entre els participants, ha d'haver-hi un versaire creatiu, algú que cante el que diu el versaire i si és possible, algú que ho acompanye musicalment. Els altres hauran d'escoltar activament i animar l'activitat. A l'aula, és convenient canviar els rols a sovint per tal que tots els infants tinguen l'oportunitat d'experimentar-los tots (Casals, 2012: 111-130).

Totes les cançons de l'apartat d'Annexos són bons exemples de poesia. A partir d'ahí, podem ensenyar elements de la poesia com el ritme, la rima, els versos, la tornada, etc. En el cas de “La masereta”, podem trobar una rima consonant i assonant entre els dies de la setmana i el que fa en el mercat. Per exemple:

RIMA DE “LA MASERETA”	
Dilluns	Compra lluç
Dimarts	Compra naps
Dimecres	Compra nespres
Dijous	Compra Ous
Divendres	Compra faves tendres
Dissabte	Tot m'ho gaste
Diumenge	Tot m'ho menge

Graella 1. Rima de la cançó “La Masereta”. Font: elaboració pròpia

5.1.3. Cançó i improvisació

La cançó improvisada, també coneguda com glossa o corrandà, forma part de la cultura popular. El seu objectiu és comunicar i ho fa en forma de quarteta heptasil·làbica amb rima consonant en els versos parells. Té una temàtica actual i significativa per al públic a qui s'adreça i a banda, és efímera, és a dir, es crea quan va a cantar-se i després automàticament deixa d'existir. En ocasions resulta divertida, irònica o reivindicativa, amb la seua transmissió d'idees i sentiments.

Per dur-la a terme, es necessita un creador, un intèrpret, músics (si escau) i un públic que l'escolte. El creador ha de tindre l'habilitat de pensar en un curt lapse de temps la idea que vol transmetre, quadrar-la en 4 versos heptasil·làbics i fer que rimen. Vers a vers, ha d'anar comunicant-lo a l'intèrpret perquè pugui cantar-lo. Automàticament i depenent de la intensitat amb què es canta la glossa, es genera una resposta per part del públic en forma de rialles, aplaudiments, exclamacions o inclús algú del públic pot respondre amb una nova quarteta. De vegades, qui crea les tornades i qui les canta pot esdevenir la mateixa persona.

“La cançó improvisada és una activitat escènica que vehicula de forma pública la comunicació dins d'un grup o comunitat” (Casals, 2012:116). La cançó improvisada se sol utilitzar en una sobretaula, en una reunió de caire social després d'acabar la jornada laboral o en algun acte significatiu per a un determinat grup social. La situació geogràfica dels participants i oients se sol establir en rotlle per crear un ambient més acollidor i per a una major comoditat.

A l'hora de buscar exemples sobre cançó i improvisació, o bé podem improvisar-ne de noves senceres, o podem agafar fragments de qualsevol cançó de l'apartat d'Annexos i en eixe punt, crear noves estrofes. Per exemple, en la cançó "El Verderol" podem afegir-li estrofes amb el mateix ritme i amb els versos rimats. Quan més definit siga el ritme d'una cançó, més senzill els resultarà crear nous fragments als infants.

5.1.4. Cançó i varietats dialectals

Aquesta proposta pot ser bastant complexa per a l'Educació Primària si atenem al seu títol. No obstant això, l'objectiu és bastant senzill, es tracta de fer consciència dels sinònims que existeixen per referir-se a una determinada paraula. Per exemple, en la cançó "Joan petit quan balla" l'alumnat sap que petit significa de poca grandària però, a més a més, el docent pot fer èmfasi en el treball dels sinònims, llençant preguntes del tipus "com diríem petit d'una altra manera?". Ells segurament respondrien "xicotet, menut...", ja que el seu vocabulari col·loquial és molt més complet del que en ocasions pensem, gràcies a l'entorn sociocultural i als suports audiovisuals com la televisió.

Fer que preguen consciència del que en saben, pot afavorir una progressió en el nivell de llengua i, segons la psicologia, en la identificació de patrons. Aquest fet repercutirà en la construcció del seu propi aprenentatge, en l'agilitat mental per trobar similituds d'estructures i en conseqüència, en la resolució de problemes. De la mateixa manera, és una tècnica que mitjançant el TILC (Tractament Integrat de Llengües i Continguts) i pot traslladar-se a l'aprenentatge de qualsevol altra llengua.

En l'apartat d'Annexos trobem "Joan petit quan balla", entre d'altres, que curiosament és comuna a tot el territori catalanoparlant i no ha variat el seu vocabulari però qualsevol infant sap que "petit" significa el que ací coneixem com "xicotet". En tot cas, el mestre pot fer èmfasi en aquest tema per ampliar els coneixements de l'alumnat a qualsevol edat sobre vocabulari sinònim.

5.2. Cançó, memòria, motivació i emocions

A l'hora de cantar una cançó, podem disposar de la lletra en codi escrit les primeres vegades però, depenent de l'objectiu que proposem per a una determinada activitat, podem fer que l'alumnat se l'aprenega de memòria posteriorment. Aquest fet implica la posada en marxa de determinades funcions de la ment com és l'atenció i la memòria (sense atenció no és possible

memoritzar). Dins del concepte general de memòria i atenent al model de processament de la informació, trobem diversos tipus de memòria:

- La memòria sensorial. És un sistema visual o auditiu de retenció temporal de la informació després de desaparèixer. En aquest punt es reconeix la informació gràcies als patrons apresos anteriorment.
- La memòria de treball o memòria operativa. Sistema encarregat de processar la informació per trobar-li significat. Selecciona la informació i transfereix la informació a la memòria a llarg termini.
- La memòria a llarg termini. És on s'emmagatzema la informació de forma permanent.

En el nostre cas, és la memòria procedimental qui aconsegueix en últim terme emmagatzemar les cançons. És important fer èmfasi en l'aprenentatge memorístic per millorar la capacitat de retindre informació, a mode d'entrenament per a futurs cursos i per a la vida de cada individu. És una habilitat que com més s'entrena, millor funciona. Però cal tindre en compte el nivell d'atenció, de motivació, d'energia i de control de la memòria, per poder codificar activament la informació (Baddeley, 2010: 339).

Quant a la motivació, en paraules de Hull “La motivació es du a terme a partir d'un conjunt de fets reforçants per a l'individu” (Hull, 1972: 15). Al mateix temps, “Les emocions són processos inconscients que utilitza l'individu per sobreviure i comunicar-se per fer més sòlids els processos d'aprenentatge i memòria. [...] Les emocions encenen i mantenen la curiositat i l'atenció, i amb això, l'interés per tot el que és nou” (Mora, 2018: 69). En conseqüència, mostrem una bona predisposició a l'hora de realitzar accions que relacionem amb records passats agradables, amb una motivació elevada que ens permet resoldre amb facilitat qualsevol tipus de tasca.

En referència a la cançó, a més de les investigacions científiques, és un fet visible que la música influeix en el desenvolupament dels infants a nivell psicomotriu, cognitiu i emocional. Tanmateix, proporciona un equilibri entre els tres àmbits que ajuden a regular les seues emocions, reforçar la seua personalitat i a socialitzar amb els altres, sobretot si es canta en grup. D'aquesta manera, la cançó pot actuar com un element clau per a l'aprenentatge, tant dels mateixos elements implícits en la cançó (llengua, continguts i melodia, entre d'altres), com d'altre tipus de continguts. En altres paraules, la cançó pot usar-

se per augmentar la motivació de l'alumnat per treballar posteriorment altres conceptes o matèries.

En l'apartat d'Annexos trobem exemples sobre el treball de la memòria en “Joan petit quan balla” i “La masereta” que són cançons acumulatives, és a dir, treballen el vocabulari de manera que quan es presenta la primera paraula del camp semàntic concret, sols diuen la primera; quan apareix la segona, diuen la segona i després la primera, i així successivament. Quant a motivació i emocions tenim “Roda del molí” que és una cançó de falda, “Puff, el drac màgic” que sol commoure els infants al mateix temps que els fa reflexionar, i “Tres i tres” que tracta el tema de les matemàtiques de forma divertida. Després tenim algunes cançons que serveixen per a amenitzar les excursions, com “Jordi va a la muntanya”. A continuació s'exposa el caràcter memorístic de la cançó “Joan petit quan balla”, encara que la posició del vocabulari pot canviar segons qui la cante o també es poden afegir altres parts del cos.

JOAN PETIT QUAN BALLA	
Part	Esquema memorístic
1	Tornada + Joan petit balla amb el dit
2	Tornada + Joan petit balla amb la mà + el dit
3	Tornada + Joan petit balla amb el colze + la mà + el dit
4	Tornada + Joan petit balla amb el peu + el colze + la mà + el dit
5	Tornada + Joan petit balla amb el genoll + el peu + el colze + la mà + el dit
6	Tornada + Joan petit balla amb el cul + el genoll + el peu + el colze + la mà + el dit
7	Tornada + Joan petit balla amb l'orella + el cul + el genoll + el peu + el colze + la mà + el dit

Graella 2. Exemple de l'esquema memorístic de “Joan petit quan balla”. Font: elaboració pròpia

5.3. Cançó i educació artística

Com bé hem citat en l'apartat del mètode, l'ús de la cançó implica el funcionament dels dos hemisferis cerebrals, ja que treballa l'àrea lingüística, la parla i la part artística, entre d'altres funcions, que és on es troba la zona de la creativitat i el raonament abstracte. El fet d'activar ambdós hemisferis alhora, facilita el moviment de les interconnexions neuronals a major velocitat, la transferència d'informació entre tots dos hemisferis a través del cos callós i al mateix temps, tot açò afecta un major rendiment generalitzat del cervell.

La utilització en concret de la música per a fins didàctics, sensibilitza els estudiants i això repercuteix en un augment favorable de la plasticitat del cervell i en conseqüència, de la capacitat creativa. Aquest entrenament cerebral, una vegada après, es pot traspasar a qualsevol altre àmbit que ho requerisca. Cal "educar més enllà de cada disciplina" (Bordons i Casals, 2012: 11) i integrar continguts d'altres matèries a la nostra àrea per tal d'obtenir un aprenentatge tan complet i integral com siga possible, amb la interdisciplinarietat.

És un bon exemple de cançó referida a l'educació artística "Jo sóc un gran músic" ja que tracta el tema de la música de forma explícita, amb vocabulari sobre diferents instruments musicals i gests físics que indiquen com tocar-los. Però veritablement totes les cançons de l'apartat d'Annexos podrien ser també, ja que totes utilitzen la música per poder ser cantades. A continuació es mostra la lletra de la cançó "Jo sóc un gran músic".

Jo sóc un gran músic
Que arribe de París.
Tu eres un gran músic
Que arribes de París.
Sé tocar molt bé!
Nosaltres també!

Jo toque el violí
Nyí gu, nyí
Nyí gu, nyí
Nyígu nyígu
Nyígu nyígu. BIS

Jo sóc un gran músic
Que arribe de París.
Tu eres un gran músic
Que arribes de París.
Sé tocar molt bé!
Nosaltres també!

Jo toque la trompe
Ta, ta, tata, tata tata
Tata ta, tata ta,
tata tata tata ta.

Jo sóc un gran músic
Que arribe de París.
Tu eres un gran músic
Que arribes de París.
Sé tocar molt bé!
Nosaltres també!

Jo toque la flauta
Duli duli, duli duli
Duli du, duli du,
Duli duli duli du.

Jo sóc un gran músic
Que arribe de París.
Tu eres un gran músic

Que arribes de París.
Sé tocar molt bé!
Nosaltres també!

Jo toque el bombo
Bombo bombo, bombo
bombo
Bombo bom, bombo
bom,
Bombo bombo bombo
bom.

Jo sóc un gran músic
Que arribe de París.
Tu eres un gran músic
Que arribes de París.
Sé tocar molt bé!
Nosaltres també!

Jo toque el piano

Clin clin, clin clin
Clin clin, clin clin

Clin clin clin, clin clin
clin

Clinclin, clinclin clinclin,
clin.

5.3.1. *Cançó i creativitat*

La cançó és una eina que facilita diversos tipus d'aprenentatge en un de sol. Per exemple, treballa la comprensió i l'expressió oral, la lingüística, la pragmàtica i la memòria, al mateix temps que l'educació artística a través de la música: paraula, cant, entonació melòdica i rítmica i en ocasions, acompanyament musical. Amb tot això, podem obtenir un ensenyament innovador i de qualitat que aposta per tot tipus de coneixements i per educar en forma de gaudi, premissa que s'allunya de l'educació tradicional que utilitza el mètode reproductiu i deixa de banda tota la part artística. En aquest sentit, podem pensar que totes les ments són iguals i educar-les d'aqueixa manera o podem aprofitar les diferències.

Amb la inclusió de qualsevol tipus de continguts vàlids per a l'ensenyament de llengua, en aquest cas la cançó, estem atenent a la diversitat de capacitats existents en l'aula per poder potenciar habilitats i al mateix temps, motivar l'alumnat. En aquest sentit, augmentarà l'interès per aprendre llengua i els continguts s'adquiriran de forma més ràpida i eficaç. En aquest sentit, per tal que la creativitat brolli d'un individu és imprescindible que tant la persona en si com el grup que l'envolta, en aquest cas, el clima d'aula i la relació mestre-alumne, funcionen de manera òptima. Per aquest motiu la cançó també pot ser un element normalitzador i promotor de les relacions socials, així com un element de regulació emocional que també afecta de manera directa i indirecta en el nostre entorn.

De nou tenim “Puff, el drac màgic” com un bon exemple de creativitat, ja que mentre canten poden visualitzar la història que transmet a la lletra d'aquesta cançó, encara que atenent al cant improvisat, qualsevol cançó podria treballar la creativitat. De vegades també se'ls pot demanar que canviïn les lletres d'alguna estrofa d'una cançó en concret, per paraules sinònimes que també rimen, tota l'estrofa sencera, per antònims, etc. Tot seguit apareix la lletra de “Puff, el drac màgic”, que tracta del creixement dels infants, a poc a poc van canviant el món de la seua infantesa per deixar pas a altre tipus d'interessos personals. Per aquest motiu la cançó escollida sol commoure a qualsevol persona que la canta, pel vincle tan fort que tenim amb els nostres records d'infantesa quan visualitzem la cançó de drac Puff.

Puff era un drac màgic
que vivia al fons del mar,

però sol s'avorria molt
i eixia a jugar. (BIS)

Hi havia un xiquet
que se l'estimava molt,
es trobaven a la platja
tot jugant de sol a sol.
Tots dos van preparar
un viatge molt llarg,
volien anar a veure món
travessant el mar.

Puff era un drac màgic
que vivia al fons del mar,
però sol s'avorria molt
i eixia a jugar. (BIS)

Quan hi havia tempesta
s'ho arreglaven molt bé,
enfilant-se a la cua d'en Puff
vigilavant el vent.

Nobles reis i prínceps
s'inclinaven al seu pas
i quan Puff els va fer un crit
els pirates van callar.

Puff era un drac màgic
que vivia al fons del mar,

però sol s'avorria molt
i eixia a jugar. (BIS)

Els dracs viuen per sempre
però els nens es fan grans,
i van conèixer altres jocs
que els van agradar tant...

Que una nit molt grisa i trista
el xiquet el va deixar,
i els brams de joia d'aquell drac
es van acabar.

Puff era un drac màgic
que vivia al fons del mar,
però sol s'avorria molt
i eixia a jugar. (BIS)

Tot sol, molt trist i moix,
el drac es va allunyar
semblava que estava plovent
quan es va posar a plorar.

Doblegant el seu llarg coll,
el drac es va allunyar,
i poc a poc, molt lentament,
va tornar al fons del mar

5.4. Cançó joc i psicomotricitat

En general, a les escoles i des d'edats primerenques se sol treballar l'intel·lecte mitjançant gran quantitat de continguts cognitius conceptuals sense cap activitat física associada, a excepció de les assignatures destinades a promoure l'exercici saludable. Amb aquesta premissa, oblidem que l'ésser humà no funciona de forma dualista, entenent la ment separada del cos, sinó que som tot un monisme que es complementa. Quan el cervell funciona adequadament a nivell intel·lectual i emocional, aquest estat es trasllada a la resta del nostre cos. D'igual manera, una determinada activitat física ens pot proporcionar benestar i fer que la nostra ment funcione millor, tal com planteja José María Molina en la seua investigació sobre "Monisme, Dualisme i Integracionisme" (Molina, 2013:147).

Per aquests motius resulta interessant, sobretot en els primers cursos d'Educació Primària, integrar en totes les àrees de coneixement activitats on els infants hagen de moure's, abandonar per un moment les seues cadires i concentrar-se en una activitat que

reconduirà la seua atenció i els relaxarà per continuar posteriorment amb altres tasques. Amb tot això, tenim les cançons populars coreografiades que, segons la temàtica de què tracten, podran ser incloses en una o d'altra assignatura. És el cas de les cançons en rotlle, les cançons de jugar a la corda o al sambori, de les cançons que tracten vocabulari monotemàtic, sobre la natura, sobre jocs entre adults i infants.

En aquest sentit, la gamificació és una part fonamental en l'educació, sobretot en els primers cursos d'Educació Primària, ja que el desenvolupament motor i cognitiu està fortament condicionat al tipus de joc en què participa l'alumnat. Al mateix temps, la utilització del joc fa que l'aprenentatge esdevinga entretingut i motivador, per tant es veuen incrementades les possibilitats que l'aprenentatge siga atractiu i significatiu. Amb tot això, s'aconsegueix establir la comunicació de manera involuntària i així, es poden reforçar les relacions socials. És per això que el fet de treballar la cançó per a ensenyar llengua, pot ser entès per l'alumnat com una forma de joc i per tant, se'n pot beneficiar dels efectes de la gamificació (amb fins didàctics). Per aquest motiu és convenient incloure-la en la programació, sobretot en l'Educació Infantil i Primària.

Per últim, trobem "Mike, el gat", "L'u d'Alcoi", "La masereta" o "Joan petit quan balla" en l'apartat d'Annexos, com a exemples que integren el ball i l'activitat física dins la cançó mateixa. En el cas de "Mike el gat", l'alumnat es disposarà en cercle i mentre van cantant, van caminant al compàs de la música fent gest de gat amb les mans. Quan la cançó diu "i es gira de l'inrevés, miau!" han de fer mitja volta amb un bot. Torna a començar la cançó però cap a l'altre costat. La idea és anar augmentant la velocitat de la cançó a mesura que va repetint-se per a què els estudiants cada vegada hagen d'anar més ràpid.

Sobre les altres cançons, en "Joan petit quan balla", haurem de tocar o moure cada part del cos que es nomene en la cançó. En "La masereta", cada vegada que es cante la tornada, els infants hauran d'anar corrents al ritme de la música amb el braços en alt, desplaçant-se per l'espai on es troben. I de "L'u d'Alcoi", el mestre hauria d'aprendre bé cada pas d'aquest ball popular per poder-lo ensenyar i per a això pot comptar amb algun grup de danses populars de l'entorn. La proposta d'aquest ball s'ha fet pensant en la versió del Grup de Danses Carrascal d'Alcoi.

6. CONCLUSIONS

Per concloure, la creació d'un nou mètode d'aprenentatge de llengua que té la cançó popular com a principal ens globalitzador d'aprenentatge per abordar posteriorment qualsevol altre

tipus de contingut que hi guarde relació amb la cançó tractada (psicopedagògic, socio-afectiu, transversal, interdisciplinari, nuclear, cíclic, etc.), pretén millorar des d'un altre punt de vista la qualitat del llenguatge de l'alumnat, des de les quatre habilitats bàsiques, fins al complex procés creatiu de la improvisació en el cant, passant pel coneixement de la poesia i les seues característiques adaptades a l'edat i pel coneixement de vocabulari sinònim segons les diferents varietats dialectals de la llengua catalana tractant cançons d'altres territoris catalano-parlants.

En el moment en què aconseguim augmentar el nivell de llengua en tots els aspectes, inclús en l'àmbit metalingüístic i metacognitiu, es pot afirmar que el mètode que s'està duent a terme en el procés està donant resultat, és significatiu i estem anant més enllà dels mateixos continguts regulats per decret. Aquest fet reporta uns beneficis que es veuen reflectits en el funcionament cerebral dels estudiants, quan ells són els qui dirigeixen el seu aprenentatge i gaudeixen amb el que estan fent, a banda d'aprendre més i millor, les seues interconnexions neuronals funcionen de forma més ràpida i això fa que millore el processament de la informació entre els diferents tipus de memòria, i a més fa que estiguen més atents, més feliços, més motivats i més predisposats. En la mateixa línia d'èxit acadèmic, amb la cançó treballarem la creativitat i l'educació artística i musical.

Quant a la creativitat, un individu solament esdevé creatiu quan el context i el seu estat personal li ho permet. Si més no, amb la cançó fomentarem eixa recerca de l'estat de benestar de cada infant i a part, a través de la música, estarem educant l'oïda en l'acció d'escoltar, d'emetre diferents ritmes (entrenament dels músculs bucofonatoris) i d'entonar diferents melodies. Per si no és poc, la cançó també pot afavorir l'activitat i la condició física amb elements psicomotrius com la propiocepció corporal, la coordinació i el sentit del ritme, en cançons que inclouen algun joc.

Amb tot això, es pot afirmar que la cançó aporta als espais d'ensenyament-aprenentatge més beneficis que desavantatges i més aïna, aconsegueix conservar una xicoteta part de la nostra cultura de tradició oral atés que a dia de hui en són ja ben poques les famílies que transmeten la cultura dels nostres avantpassats als seus fills i en conseqüència s'està creant una nova cultura. Per això cal no oblidar que, més enllà dels gèneres literaris escrits, segueixen existint gèneres que sorgeixen de la llengua oral i tenen un significat i unes funcions específiques evidents per a la societat dins del nostre entorn cultural, imprescindibles per a la formació integral dels estudiants actuals.

7. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Bordons, G. i Casals, A. (2012). Poesia, música i escola: Triangle sonor poesia, música i escuela: Un triángulo sonoro poetry, music and school: A triangle of sound. *Temps D'educació*, 0 (42), 11-30.
- Borja i Sanz, J. (2016). Ethnopoetic research in universities and digital archives: The Canpop data base. *Estudis de literatura oral popular*, 5, 11-18. DOI: 10.17345/elop201611-18.
- Borja, J. (2002) “La literatura popular en el segle XXI”, Canelobre. El valencià del segle XXI, Alacant., Institut de Cultura Juan Gil-Albert Diputació Provincial d’Alacant.
- Baddeley, A. (2014). *La memoria humana: Teoria e pratica* (La grande biblioteca della psicologia). Milano: Fabbri.
- Casals, A. (2012). ‘Corrandescola’: Del cant a la improvisació poètica / ‘Corrandescola’: Du chant à l’improvisation poétique corrandescola’: From song to poetic improvisation ‘Corrandescola’: Del canto a la improvisación poética. *Temps D'educació*, 0(42), 111-130.
- Gardner, H. i Fernández Everest, S. (1994). *Estructuras de la mente : La teoría de las inteligencias múltiples* (2. ed. ed., Sección de obras de psicología, psiquiatría y psicoanálisis). México: FCE.
- Molina, J. (2018). Monismo, dualismo e integracionismo: ¿Está el alma humana en el cerebro? *Naturaleza Y Libertad. Revista De Estudios Interdisciplinarios*, 2 (1). doi:10.24310/nyl.v2i1.3993
- Mora, F. (2018). *Neuroeducación : Sólo se puede aprender aquello que se ama* (2ª ed. rev. y amp. ed.). Madrid: Alianza Editorial.
- Teevan, R. i Birney, R. (1972). *Teorías sobre motivación del aprendizaje* (Biblioteca técnica de psicología). México: Trillas.
- Vega, M. C. (2015). La canción infantil como canción escolar. propuesta para una ficha de análisis. *Aula*, 21(0), 193-193. doi:10.14201/aula201521193206

8. ANNEX I. RECERCA DE CANÇONS PER A INFANTS

A continuació, es presenten un bon grapat de cançons populars de la comarca de l'Alcoià, algunes de la zona central de la Comunitat Valenciana i unes poques més que es canten a tot el territori catalanoparlant o fins i tot, a altres països, traduïdes. Les lletres apareixen tal com es canten en les zones on han sigut recuperades. No obstant això, algunes formes o paraules poden variar en altres municipis. La finalitat de la recerca és adquirir i conservar de manera escrita, part de la literatura oral que es produïa antany i que, a més a més, es feia servir a totes hores en qualsevol tasca o moment del dia i que malauradament, a dia de hui estan desapareixent. En conseqüència, es proposa una compilació de cançons populars en català per utilitzar-les transversalment per treballar a l'aula la proposta present en aquest treball.

A LA RUN, RUN	
Lloc de recuperació	Alcoi
Tipus de cançó	Nadaleta
Forma de recuperació	Transmissió oral familiar
Nom de l'informant	Nieves Llopis Villanova
Edat	65

Ací venim a cantar-li

A la senyora Maria

Que *mos* done l'*asguilando*

Més que siga una sardina.

A la *run, run*

A la *run, run*

Figues i panses

I apagueu *la* llum. (bis tot)

En el portal de Betlem

Hi ha llonganisses penjades

Agarreu el ganivet

I les farem a tallades.

A la *run, run*

A la *run, run*

Figues i panses

I apagueu *la* llum. (bis tot)

En el portal de Betlem

Diuen que hi ha teranyines

I estan tots els angelets

Espolsant-les tots els dies.

A la *run, run*

A la *run, run*

Figues i panses

I apagueu la llum. (bis tot)

En el portal de Betlem

Un titot li d[e]ia a un pato:

Ja *voràs* això qui ho paga.

Qui ho paga serem *mosatros*.

A la *run, run*

A la *run, run*

Figues i panses

I apagueu *la* llum. (bis tot)

“ARREANDO XIM, PAM, PUM”	
Lloc de recuperació	Alcoi
Tipus de cançó	En reunions socials o celebracions
Forma de recuperació	Transmissió oral familiar
Nom l’informant	Nieves Llopis Villanova
Edat	65

Allà en Matarredona,
allí on treballe jo,
hi ha unes xicones
que *válgame Dios*.

Totes són mol[t] fines
i es pensen molt ser
i no guanyen p[er]a polvos
ni p[er]a coloretts.

Arreando xim, pam, pum,
arreando xim, pam, pum.

Tots estan *en* Pep
i Pep no fa faena,
li amaguen la gorra
davall la cistella.

Después arriba l’amo
i tot són bonegons,
i ahí tenim a Pep
serran[t] llistons.

Arreando xim, pam, pum,
arreando xim, pam, pum.

BAIXANT DE LA FONT DEL GAT	
Lloc de recuperació	Alcoi

Tipus de cançó	D'entreteniment
Forma de recuperació	Transmissió oral familiar
Nom de l'informant	Maria Molina Llopis
Edat	36

Baixant de la font del gat
Una noia, una noia.
Baixant de la font del gat
Una noia i un soldat.
Pregunteu-li com es diu,
Marieta, Marieta.
Pregunteu-li com es diu,
Marieta de l'ull viu.

CANÇÓ DE BATRE	
Lloc de recuperació	Alcoi
Tipus de cançó	Per al treball del camp
Forma de recuperació	Transmissió oral familiar
Nom de l'informant	Nieves Llopis Villanova
Edat	65

Ai, si el meu pensament volara.
Ai, si el meu pensament volara.
On aniria a parar?
Dalt de l'alt de San[t] Cristòfol,
ai, i a Barxell a descansar.
Ai! Si el meu pensament volara.

CANÇÓ DE BRESSOL	
Lloc de recuperació	Alcoi
Tipus de cançó	Cançó de bressol

Forma de recuperació	Transmissió oral familiar
Nom de l'informant	Nieves Llopis Villanova
Edat	65

Mareta, mareta,
 anit vaig somiar
 en una nineta
 que em va[re]s comprar.

I jo la mirava
 i jo la volia,
 la nina plorava
 que tenia son.

La nina tenia
hermosos els ulls,
 la cara molt fina
 i els cabells molt rulls.

Dorm-te nineta,
 dorm si tens son,
 dorm-te boniqueta,
 dorm, dorm, dorm.

CARAGOL, CARAGOL	
Lloc de recuperació	Alcoi
Tipus de cançó	D'entreteniment
Forma de recuperació	Transmissió oral familiar
Nom de l'informant	Nieves Llopis Villanova
Edat	65

Caragol, gol, gol
 Trau la banya
 i *voràs* el sol,
 que de nit i de dia
 tot el sol es ponía.

Anirem a França
 I comprarem una pansa
 Anirem a Castelló
 I comprarem un Margalló.

EL CARAGOLET	
Lloc de recuperació	València
Tipus de cançó	D'ensenyament
Forma de recuperació	Musicòleg
Nom de l'informant	Agustí Alamán Picazo

Edat	65
-------------	----

Un caragolet se n'anava a l'escola
 Perquè volia aprendre a cantar.
 Quan hi va arribar,
 L'escola estava sola,
 Havia arribat: l'estiu!

Un caragolet se n'anava al camp,
 Perquè volia fer un ram de flors.
 Quan hi va arribar,
 Tota l'herba era gelada,
 Havia arribat: l'hivern!

EL TIO PACO	
Lloc de recuperació	Alcoi
Tipus de cançó	D'entreteniment
Forma de recuperació	Transmissió oral familiar
Nom de l'informant	Nieves Llopis Villanova
Edat	65

En la Plaça de Dins
 un poc més adins,
 està el tio Paco
 que *arrifa* un baló
 p[er] ja que li compren
 coca *en* carbonato.

Porta un *devantalet*
 mol[t] assea[d]et,
en dos pams de ronya.
 El tio Paco va amunt
 menejan[t] el cul,
 el tio Paco va avall
 menejant[t] el braç.

EL TREN ALCOI-GANDIA	
Lloc de recuperació	Alcoi
Tipus de cançó	D'entreteniment
Forma de recuperació	Transmissió oral familiar
Nom de l'informant	Nieves Llopis Villanova
Edat	65

D'alcoi fins a Gandia *xim pum, tracatrà*

D'Alcoi fins a Gadia, *xim pum, tracatrà*.

Hi ha un tren que vola *leré*

Hi ha un tren que vola *leré*

Hi ha un tren que vola *leré*

Lerele, leré, leré.

I en Alcoi li diuen *Xim pum, tracatrà.*

I en Alcoi li diuen *Xim pum, tracatrà*

La panerola *leré*, la panerola *leré*

La panerola *leré, lerele, leré, leré.*

EL VERDEROL	
Lloc de recuperació	Alcoi
Tipus de cançó	Per a l'entreteniment de xiquets
Forma de recuperació	Transmissió oral familiar
Nom de l'informant	Nieves Llopis Villanova
Edat	65

Jo tenia un verderol,

verderol, verderol,

que se'n fugia al carrer,

carrer, carrer,

els xiquets me'l van pillar,

pillar, pillar,

i el van fer sabater.

Xiquets si voleu sabates,

sabates, sabates,

el meu verderol en fa!

El meu verderol en fa!

JA NO CANTA EL CAPELLÀ	
Lloc de recuperació	Alcoi
Tipus de cançó	D'entreteniment
Forma de recuperació	Transmissió oral familiar
Nom de l'informant	Nieves Llopis Villanova
Edat	65

Ja no canta el capellà

Perquè no li'n donen una

Ni una, ni mitja, ni cap

Ja no canta el capellà!

JORDI VA A LA MUNTANYA	
Lloc de recuperació	València
Tipus de cançó	D'excursió
Forma de recuperació	Musicòleg
Nom de l'informant	Agustí Alamán Picazo
Edat	65

Jordi va per un vell camí
Molt content entre mig dels pins
Sent cantar, des de cada niu
El joiós, cant dels teuladins.

JOAN PETIT QUAN BALLA	
Lloc de recuperació	Alcoi
Tipus de cançó	Cançó d'ensenyament
Forma de recuperació	Transmissió oral familiar
Nom de l'informant	Lidia Molina Llopis
Edat	37

En Joan petit quan balla,

Balla, balla, balla.

En Joan petit quan balla,

Balla amb el dit.

Amb el dit, dit, dit.

Així balla en Joan petit.

En Joan petit quan balla,

Balla, balla, balla.

En Joan petit quan balla,

Balla amb la mà.

Amb la mà, la, mà;

Amb el dit, dit dit.

Així balla en Joan petit.

En Joan petit quan balla,

Balla, balla, balla.

En Joan petit quan balla,

Balla amb el colze.

Amb el colze, colze, colze;

Amb la mà, mà, mà;

Amb el dit, dit, dit.

Així balla en Joan petit.

En Joan petit quan balla,

Ballà, balla, balla.

En Joan petit quan balla,

Ballà amb el peu.

Amb el peu, peu, peu;

Amb el colze, colze, colze;

Amb la mà, mà, mà;

Amb el dit, dit dit.

Així balla en Joan petit.

En Joan petit quan balla,

Ballà, balla, balla.

En Joan petit quan balla,

Ballà amb l'orella.

Amb l'orella, orella, orella;

Amb el peu, peu, peu;

Amb el colze, colze, colze;

Amb la mà, mà, mà;

Amb el dit, dit dit.

Així balla en Joan petit.

En Joan petit quan balla,

Ballà, balla, balla.

En Joan petit quan balla,

Ballà amb el nas.

Amb el nas, nas, nas;

Amb l'orella, orella, orella;

Amb el peu, peu, peu;

Amb el colze, colze, colze;

Amb la mà, mà, mà;

Amb el dit, dit, dit.

Així balla en Joan petit.

LA BARRAQUETA

Lloc de recuperació	Alcoi
Tipus de cançó	De casa, d'entreteniment
Forma de recuperació	Transmissió oral familiar
Nom de l'informant	Nieves Llopis Villanova
Edat	65

Jo tinc una barraqueta

que no té trespol,

que no té trespol,

que no té trespol.

I per la *matinaeta*

ja li pega el sol,

ja li pega el sol,

ja li pega el sol.

trullera, tròlia,

trullera, tròlia,

Trullera que trullera,

trullera, trol.

LA CORBATA	
Lloc de recuperació	Alcoi
Tipus de cançó	D'entreteniment
Forma de recuperació	Transmissió oral familiar
Nom de l'informant	Nieves Llopis Villanova
Edat	65

Mare puge dal[t]

Mare dóne's pressa

baixe'm la corbata

que me'n tinc que anar

que me'n vaig al ball

que la xica guapa

en una xica guapa

no m'asperarà.

LA MASERETA	
Lloc de recuperació	Alcoi
Tipus de cançó	D'ensenyament
Forma de recuperació	Transmissió oral familiar
Nom de l'informant	Nieves Llopis Villanova
Edat	65

La masereta se'n va [a]l mercat

La masereta se'n va [a]l mercat

La masereta se'n va [a]l mercat

La masereta se'n va [a]l mercat

I el dilluns ens porta lluç.

I el dimarts ens porta naps.

Lluç...

Naps, lluç...

Oh, lai, lai, la masereta, la masereta.

Oh, lai, lai, la masereta se'n va [a]l mercat.

Oh, lai, lai, la masereta, la masereta.

Oh, lai, lai, la masereta se'n va [a]l
mercat.

La masereta se'n va [a]l mercat.

La masereta se'n va [a]l mercat.

I el dimecres ens porta nespres.

Nespres, naps, lluç...

Oh, lai, lai, la masereta, la masereta.

Oh, lai, lai, la masereta se'n va [a]l
mercat.

La masereta se'n va [a]l mercat.

La masereta se'n va [a]l mercat.

I el dijous ens porta ous.

Ous, nespres, naps, lluç...

Oh, lai, lai, la masereta, la masereta.

Oh, lai, lai, la masereta se'n va [a]l
mercat.

La masereta se'n va [a]l mercat.

La masereta se'n va [a]l mercat.

I el divendres, faves tendres.

Faves tendres, ous, nespres, naps, lluç...

Oh, lai, lai, la masereta, la masereta.

Oh, lai, lai, la masereta se'n va [a]l
mercat.

La masereta se'n va [a]l mercat.

La masereta se'n va [a]l mercat.

I el dissabte, tot m'ho gaste.

Tot m'ho gaste, faves tendres, ous,
nespres, naps, lluç...

Oh, lai, lai, la masereta, la masereta.

Oh, lai, lai, la masereta se'n va [a]l
mercat.

La masereta se'n va [a]l mercat.

La masereta se'n va [a]l mercat.

I el diumenge tot m'ho menge.

Tot m'ho menge, tot m'ho gaste, faves
tendres, ous, nespres, naps, lluç...

Oh, lai, lai, la masereta, la masereta.

Oh, lai, lai, la masereta se'n va [a]l
mercat.

L'U D'ALCOI	
Lloc de recuperació	Alcoi
Tipus de cançó	Ball popular
Forma de recuperació	Transmissió oral Grup de Danses Carrascal d'Alcoi
Nom de l'informant	Nieves Llopis Villanova
Edat	65

Marieta del Molí Nou (bis)
 salta bots i carretetes
 i al *roido* de la mola
 repiquen les castanyetes,
 Marieta del Molí Nou.

La *ballaora* quan balla (bis)
 sempre mira al *ballaor*
 si li penja o no li penja
 la punta del mocador,
 la *ballaora* quan balla.

Allà baix en el riu mare (bis)
 m'he deixat les *aspardenyas*
 mare no *liu* diga al pare
 que ara baixe a per elles,
 allà baix en el riu mare.

Bona nit tinguen senyores (bis)
 que *mosatros* se n'anem
 perdone-*mos* les molèsties
 que l'any que ve tornarem
 bona nit tinguen senyores.

LA XATA MELINDRERA	
Lloc de recuperació	Alcoi
Tipus de cançó	D'entreteniment
Forma de recuperació	Transmissió oral familiar
Nom de l'informant	Maria Molina Llopis
Edat	36

La xata melindrera,
 Huit, nou, deu.
 Com és tan fina
Trico, trico, tri
 Com és tan fina,
Lairó, lairó,
Lairó, lairó, lairó.

Que es menja les garrofes,
 Huit, nou, deu
 En coca fina
Trico, trico, tri
 Té una burra,
Lairó, lairó,
Lairó, lairó, lairó.

MARIETA I PERET	
Lloc de recuperació	Alcoi

Tipus de cançó	Joc entre adults i infants
Forma de recuperació	Transmissió oral familiar
Nom de l'informant	Nieves Llopis Villanova
Edat	65

Demà és d[i]umenge, tallen el fetge.

I per la granota, tanca la porta.

I per el sacrista, en la creu en la mà.

I per Marieta, en la cistelleta.

I per Peret, en el gaiatet,

alça la cameta i es tira un petet.

MIKE EL GAT	
Lloc de recuperació	València
Tipus de cançó	Joc Infantil
Forma de recuperació	Musicòleg
Nom de l'informant	Agustí Alamán Picazo
Edat	65

Mike el gat

Puja pel terrat

Amb els peus i mans

I es gira del revés. Miau!

(bis tot)

MON PARE NO TÉ NAS	
Lloc de recuperació	Alcoi
Tipus de cançó	D'entreteniment
Forma de recuperació	Transmissió oral familiar
Nom de l'informant	Nieves Llopis Villanova
Edat	65

Mon pare no té nas
 Mon pare no té nas
 Mon pare no té nas.
 Ma mare és xata.
 I un germanet que tinc
 I un germanet que tinc,
 Un tros li falta.

PUFF, EL DRAC MÀGIC	
Lloc de recuperació	Internacional (traduïda)
Tipus de cançó	De reflexió
Forma de recuperació	Transmissió oral familiar
Nom de l'informant	Lidia Molina Llopis
Edat	65

Puff era un drac màgic
 que vivia al fons del mar,
 però sol s'avorria molt
 i eixia a jugar. (BIS)

Puff era un drac màgic
 que vivia al fons del mar,
 però sol s'avorria molt
 i eixia a jugar. (BIS)

Hi havia un xiquet
 que se l'estimava molt,
 es trobaven a la platja
 tot jugant de sol a sol.

Quan hi havia tempesta
 s'ho arreglaven molt bé,
 enfilant-se a la cua d'en Puff
 vigilavant el vent.

Tots dos van preparar
 un viatge molt llarg,
 volien anar a veure món
 travessant el mar.

Nobles reis i prínceps
 s'inclinaven al seu pas
 i quan Puff els va fer un crit
 els pirates van callar.
 Puff era un drac màgic

que vivia al fons del mar,
però sol s'avorria molt
i eixia a jugar. (BIS)

Els dracs viuen per sempre
però els nens es fan grans,
i van conèixer altres jocs
que els van agradar tant...

Que una nit molt grisa i trista
el xiquet el va deixar,
i els brams de joia d'aquell drac
es van acabar.

Puff era un drac màgic
que vivia al fons del mar,
però sol s'avorria molt
i eixia a jugar. (BIS)

Tot sol, molt trist i moix,
el drac es va allunyar
semblava que estava plovent
quan es va posar a plorar.

Doblegant el seu llarg coll,
el drac es va allunyar,
i poc a poc, molt lentament,
va tornar al fons del mar.

RODA DEL MOLÍ	
Lloc de recuperació	Alcoi
Tipus de cançó	Cançó de falda
Forma de recuperació	Transmissió oral familiar
Nom de l'informant	Nieves Llopis Villanova
Edat	65

Roda, roda del molí
tu allà i jo ací.
Els d[i]umenges pel matí
ballen, ballen tots ací.
Roda, roda, ja està *en* terra!

TRES I TRES I TRES	
Lloc de recuperació	València
Tipus de cançó	D'ensenyament

Forma de recuperació	Musicòleg
Nom de l'informant	Agustí Alamán Picazo
Edat	65

Tres i tres i tres fan nou,

Nou i tres fan dotze.

Tres i tres i tres fan nou,

Nou i tres fan dotze.

Tretze i dotze, vint-i-cinc,

Veges qui ho diria!

Tretze i dotze, vint-i-cinc,

Veges qui ho diria!

Tornem tots a repetir

Per a fer la suma,

Xé quina matraca,

Les mate-matraques.

Xé quina matraca,

Les mate-matraques.

TXÚMBALA CATACATXÚMBALA	
Lloc de recuperació	Alcoi
Tipus de cançó	Joc infantil
Forma de recuperació	Alcoi
Nom de l'informant	Nieves Llopis Villanova
Edat	65

Ai, txúmbala catacatxúmbala

ai, txúmbala del polisson

ai, txúmbala les xiques guapes

a ballar, en rogle totes.

UN GRAN MÚSIC	
Lloc de recuperació	València
Tipus de cançó	D'ensenyament
Forma de recuperació	Musicòleg
Nom de l'informant	Agustí Alamán Picazo
Edat	65

Jo sóc un gran músic
Que arribe de París.
Tu eres un gran músic
Que arribes de París.
Sé tocar molt bé!
Nosaltres també!

Jo toque el violí
Nyi gu, nyi
Nyi gu, nyi
Nyigu nyigu
Nyigu nyigu. BIS

Jo sóc un gran músic
Que arribe de París.
Tu eres un gran músic
Que arribes de París.
Sé tocar molt bé!
Nosaltres també!

Jo toque la trompe
Ta, ta, tata, tata tata
Tata ta, tata ta,
tata tata tata ta

Jo sóc un gran músic
Que arribe de París.
Tu eres un gran músic
Que arribes de París.
Sé tocar molt bé!
Nosaltres també!

Jo toque la flauta
Duli duli, duli duli
Duli du, duli du,
Duli duli duli du.

Jo sóc un gran músic
Que arribe de París.
Tu eres un gran músic
Que arribes de París.
Sé tocar molt bé!
Nosaltres també!

Jo toque el bombo
Bombo bombo, bombo bombo
Bombo bom, bombo bom,
Bombo bombo bombo bom.

Jo sóc un gran músic
Que arribe de París.
Tu eres un gran músic
Que arribes de París.
Sé tocar molt bé!
Nosaltres també!

Jo toque el piano
Clin clin, clin clin
Clin clin, clin clin
Clin clin clin, clin clin clin
Clinclin clinclin clinclin clin.

